

jacques lacan

her anlama
bir yanlış anlamadır

Psikanalizin filozofu, felsefenin psikanalisti

DESTEK YAYINLARI: 1669

FELSEFE: 80

JACQUES LACAN / HER ANLAMA BİR YANLIŞ ANLAMADIR

Yayına Hazırlayan: Atakan Yorulmaz-Muzaffer Çorlu

Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü, yayınevinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

İmtiyaz Sahibi: Destek Yapım Prodüksiyon Dış Tic. A.Ş.

Genel Yayın Yönetmeni: Ertürk Akşun

Felsefe Serisi Yayın Koordinatörü: Özlem Küskü

Üretim Koordinatörü: Semran Karacıyır

Editör: Devrim Yalkut

Kapak Tasarım: İlknur Muştı

Sayfa Düzeni: Cansu Poroy

Sosyal Medya-Grafik: Tuğçe Budak-Mesud Topal-Nursefa Üzüm Kalender

Destek Yayınları: Kasım 2022

Yayıncı Sertifika No. 13226

ISBN 978-625-441-786-3

© Destek Yayınları

Abdi İpekçi Caddesi No. 31/5 Nişantaşı/İstanbul

Tel. (0) 212 252 22 42

Faks: (0) 212 252 22 43

www.destekdukkani.com

info@destekyayinlari.com

facebook.com/DestekYayinevi

twitter.com/destekyayinlari

instagram.com/destekyayinlari

Deniz Ofset – Çetin Koçak

Sertifika No. 48625

Maltepe Mahallesi

Hastane Yolu Sokak No. 1/6

Zeytinburnu / İstanbul

Tel. (0) 212 613 30 06

Destek Dukkan

jacques lacan

her anlama

bir yanlış anlamadır

Psikanalizin filozofu, felsefenin psikanalisti

Yayıma Hazırlayanlar: Atakan Yorulmaz-Muzaffer Çorlu

DESTEK
Yayınları

Önsöz

“Psikanaliz kesinlikle felsefe değildir. Psikanaliz bir inanç değildir ve ben buna bilim demekten de hoşlanmıyorum.”

– Jacques Lacan, 1974

20. yüzyılın ilk başlarına Sigmund Freud’un, ortalarına ise Alman felsefeci Martin Heidegger’in ismi ve düşünceleri damga vurmuştur. 20. yüzyılın sonuna doğru ise hem Freud’dan hem de Heidegger’den etkilenen Jacques Lacan’ın ismi ve “öğretimim” dediği düşünceleri damga vuracaktır.

Doğumundan ölümüne kadar geçen sürede, kendisini çalışmalarına ve analizanlarına adayan bu radikal isim, 1930’lardan itibaren başta Fransa olmak üzere birçok ülkede ismini duyurmaya başlayacak ve başta psikanaliz ve felsefe olmak üzere birçok alanı etkileyecektir. Lacan öğretisi boyunca yegâne amacının psikanalist yetiştirmek olduğunu vurgulamıştır ve psikanalizin herhangi bir alana indirgenemeyeceğini ifade etmiştir. 1953 yılında yaptığı bir konuşmada, bu durumla ilgili

“Psikanaliz nörobiyoloji, tıp, pedagoji, psikoloji, sosyoloji, etnoloji, mitoloji veya iletişim bilimine indirgenemez, dilbilimden de daha fazlası olamaz” ifadesini kullanmıştır.

Kendi sistematığı içerisinde psikanalizi, dilbilimi, felsefeyi, antropolojiyi aktarmaya çalışan Lacan’ın dili her zaman zor olmasıyla eleştirilir. Ferdinand de Saussure’ün dilbiliminden, Claude Levi-Strauss’un yapısalcı antropolojisinden ve Sigmund Freud’un psikanalizinden yola çıkarak kendi psikanalitik pratiğini ve öğretisini geliştiren Lacan, günümüzde de etkisini sürdürmektedir. Birçok düşünceye, kavrama, kurama, kişi, kurum ve kuruluşa saldıran Lacan, dönemin entelektüelleri, düşünürleri ve sanatçıları tarafından övgüyle karşılanmıştır.

Bu kitabın amacı da Jacques Lacan’ın hayatının uğraklarına değinmek, dönemin önemli isimleriyle ilişkisini aktarmak ve öğretimim dediğı düşüncelerine, kavramlarına basit ve kısa bir giriş yapmaktır.

Atakan Yorulmaz-Muzaffer Çorlu

*“Psikanaliz
bir şans,
yeniden yola
koyulmak için
bir şans.”*

Bir hayatın uğrakları

Jacques Emile-Marie Lacan, 13 Nisan 1901 tarihinde Alfred Lacan ve Emile Baundry'nin ilk çocuğu olarak Paris'te dünyaya gözünü açtı. Ailesinin katı bir Hıristiyan olması nedeniyle diğer kardeşlerine verileceği gibi ona da Meryem'in ismi verildi. Diğer bir ismi olan Emile ismi ise büyükbabasından geliyordu. Büyükbaba Emile ise, Lacan'ın naif yapıda olan babası Alfred gibi değil, aksine aile içerisinde zorba olarak anılıyordu ve bu durum Lacan'ın ev içindeki durumları da psikanalize aktarmasına neden olacaktı.

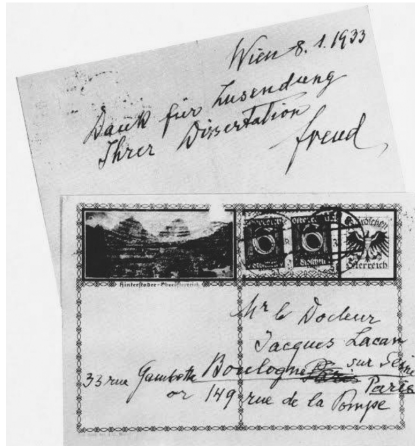
Çocukluğundan itibaren "İsa Cemiyeti" olarak bilinen Cizvit tarikatının eğitiminden geçen Lacan, ilerleyen yıllarda bu eğitimin meyvelerini toplayacaktı. Çünkü 16. yüzyılda Paris'te kurulan bu cemiyetin kurallarından birisi, İsa'nın kelamı ile birlikte felsefe, tarih, teoloji, coğrafya ve edebiyat dahil olmak üzere birçok konuda eğitim almaktı. 15 yaşına geldiğinde Paris'te bulunan, Katolik bir okul olan Stanislas Koleji'ne giden Lacan, burada

felsefe, tarih ve edebiyat eğitimi almış, önce Spinoza'yla ardından da Nietzsche'nin eserleriyle tanışmıştır. 18 yaşına geldiğinde ise André Breton ile tanışması onu hem psikanalizde hem de edebiyat ve felsefe dünyasında birçok şeyi sorgulamasına, yeniden yorumlamasına neden olmuştur. Yirmili yaşlardan itibaren Nietzsche'yi okuyan Lacan, dinsel aktarımları incelemiş ve bu okumaların neticesinde dini reddetme kararı almıştır. 1920'li yılların ortalarında Lacan, Freud'un metinleriyle karşılaştı ve bir makalesini bağlı bulunduğu dernek için Fransızcaya çevirerek, dernek içindekilere aktardı.

1926 yılında Fransa'da ilk psikanaliz derneği olan Paris Psikanaliz Derneği (SPP) kuruldu. Paris Üniversitesi'nde tıp eğitimini tamamlayan Lacan, ünlü psikiyatr ve nörolog Henri Claude yönetiminde psikiyatri alanında uzmanlaştı ve Saint-Anne Hastanesi'nde ilk hastalarını görmeye başladı. 1928-1929 yılları arasında ünlü Fransız psikiyatr Gaëtan Gatian de Clérambault'nun gözetiminde stajına başlayan Lacan, 1931'de "Paris Hastanesi Haftalık Bülteni"nde ilk kuramsal makalesi "Paranoid Psikozun Yapısı"nı yayımladı. Clérambault ise Lacan'ı intihal yapmakla suçladı ancak Lacan bu suçlamayı kabul etmedi ve Clérambault'nun kendisinden çaldığını iddia etti.

SPP'nin kuruluşunda Marie Bonaparte ile birlikte önemli bir rolü olan Rudolph Loewenstein'in analizinden geçen Lacan, 1932 yılında "Kişilikle İlişkileri Açısından Paranoyak Psikoz" başlıklı tezini savunarak

Adli Psikiyatri alanında doktor oldu. Doktora tezinde aktardığı “Aimee Vakası”, onun psikiyatri ve psikanaliz alanında duyulmasına neden oldu. Bu tez ünlü psikanalist Didier Anzieu’nun annesi olan Marguerite Pantaine hakkındaydı. 1931 yılında ünlü aktris Huguette Duflos’ya saldıran ve bu saldırımın ardından hastaneye kaldırılan Pantaine, Lacan’ın ilgisini çekti ve tezinde “Aimee” olarak aktarıldı. Paranoya üzerinden konuyu ele alan Lacan, bu olayla birlikte psikanalize daha fazla yaklaştı. Bu tez, dönemin Fransa’sında büyük yankı uyandırdı ve birçok isim tarafından övgüyle karşılandı. Doktora tezini Freud’a gönderen ve teziyle ilgili detaylı bir yorum bekleyen Lacan, Freud’dan sadece “Tezinizi gönderdiğiniz için teşekkür ederim” cümlesinin yazılı olduğu bir tebrik kartı aldı.

Freud’un Lacan’a gönderdiği teşekkür mektubu

Lacan'ın önce Paris çevresinde ardından Avrupada ünlenmesine yol açan durum, 1953 yılında başlayan ve ölümüne kadar sürecektir olan seminerleriydi. Genellikle Sainte-Anne Hastanesi'nde düzenlediği seminerlerine Claude Levi-Strauss'tan Michel Foucault ve Gilles Deleuze'ye kadar dönemin birçok önemli ismi katıldı. Herkese açık olarak her hafta düzenlenen bu seminerler, psikanaliz, edebiyat ve felsefeyi bir araya getiren Lacan'ın önemli bir figür haline gelmesine neden oldu.

Sofokles'in tragedyalarından William Shakespeare'in oyunlarına kadar birçok eseri seminerlerinde konu edinen Lacan, ayrıca Sokrates, Platon, Aristoteles, Parmenides, Titus Maccius Plautus, Thomas Aquinas, Aurelius Augustinus, Benedictus de Spinoza, Johann Gottlieb Fichte, Georg Wilhelm Friedrich Hegel, Auguste Comte, Immanuel Kant, Ferdinand de Saussure, André Breton, Roman Jakobson, Henri Bergson, Emile Benveniste, Marques de Sade, Leopold von Sacher-Masoch, Friedrich Nietzsche, Jean-Jacques Rousseau, Søren Kierkegaard, Friedrich Schelling, Edmund Husserl, Martin Heidegger, Alexandre Kojève, Jean Hyppolite, Max Horkheimer, Theodor Adorno, Walter Benjamin gibi filozofların da düşüncelerine, eserlerine yer verdi.

Lacan'ın bu kadar çok isimle ilgilenmesi, onları takip etmesi ve seminerlerinde aktarması tesadüfi bir durum değildir. Lacan gençliğinden itibaren, Paris'te bulunan ünlü kitapçı Shakespeare & Company'de vaktini

geçirmiş ve dönemin ünlü filozoflarıyla, edebiyatçılarıyla, sanatçılarıyla tanışmıştı. Örneğın, James Joyce'un kendisinden onun metinlerini dinledi.

1920'lerin ortalarından itibaren Lacan, nöroloji, psikiyatri eğitimi de içine katarak, felsefe ve edebiyat ile ilgili çalışmalarını sürdürmeye devam etti. 1930'lu yılların başlarında ise sürrealizme yönelen ilgisiyle birlikte Salvador Dalı'nın paranoya üzerine olan düşüncelerini ve André Breton'un çalışmalarını derinlemesine inceleyen Lacan, Freud'un psikanalizi ile sürrealist düşünceyi birbiriyle ilişkilendirmeye başladı. Paris'in ünlü mekânı Cafe de Flore'da Albert Camus, Jean-Paul Sartre ve Simone de Beauvoir gibi ünlü isimlerin yer alması Lacan'ı etkiledi. Daha sonra Lacan da Georges Bataille, Pablo Picasso, Henri Ey, Maurice Merleau-Ponty ve Maurice Blanchot gibi isimlerle birlikte bu ünlü mekândaki gruba katıldı ve onların düşüncelerinden etkilendi.

1934 yılında, Paris çevresinde ünlü bir cerrah ve Lacan'ın en iyi arkadaşlarından biri olan Sylvain Blondin'in kız kardeşi Marie-Louise Blondin ile evlenen Lacan'ın bu evlilikten üç çocuğu dünyaya geldi: Caroline Lacan 1937'de, Thibaut Lacan 1939'da ve Sibylle Lacan ise 1940'ta doğdu.

*“Kişinin sevgisini
vermesi, hiçbir
şeyini vermektir.*

*Çünkü kişi tam
olarak sahip
olmadığı kadarıyla
vardır.”*

“Ayna Evresi”

Lacan, 1936 yılında Çekoslovakya'nın Marienbad bölgesinde düzenlenen 14. Uluslararası Psikanaliz Birliği Kongresi'nde ünlü “Ayna Evresi” metnini sundu. Ancak kendi süresini aşması nedeniyle kongreye başkanlık yapan Ernest Jones tarafından sözünün kesilmesi ve bu olayın ardından çıkan tartışma nedeniyle, Lacan'ın ismi psikanaliz çevresinde kötü bir figür olarak anılmasına neden oldu.

Lacan bu olaydan tam 13 yıl sonra, İsviçre'nin Zürih kentinde düzenlenen 16. Uluslararası Psikanaliz Birliği Kongresi'nde *Ayna Evresi* metnini düzenlenmiş bir şekilde, “Ben'in İşlevinin Biçimlendiricisi Olarak Ayna Evresi” başlığıyla yeniden sundu. Lacan'ın psikiyatri, psikanaliz ve psikoloji camiası içerisinde tanınmasına neden olan bu metin, psişenin, erken yıllarda bir yansıtıcı yüzeyle karşılaşması sonucu oluştuğunu açıklamaktaydı. Lacan'a göre bu yansıtıcı ve yanılısamalı yüzey, insan

yavrusunun kendi bütünsel yapısının farkına varması-
na neden olmakta ve öznenin kendi imgesi ve dışarı
arasında bir ayrışmaya olanak sağlamaktaydı. Bu durum
yaşayan varlığın, yani insan yavrusunun egosunun geli-
şiminde, öznel deneyiminin yaratılmasında ve işleyişin-
de kurucu bir görev üstlenmektedir. Bu yansıtıcı düzey
ayrıca, insan yavrusunun dile girişiyle birlikte bilinci
ile bilinçdışı arasında bir bölünmeyi sağlamış ve arzu
duymasına neden olmuştur. Burada dil bir yapı olarak,
aynasal imgenin insan yavrusunun temsili olması ama
kendisi olmamasına benzer şekilde metonimik bir işlev
sunmaktadır.

Kısacası bir kurucu işleve sahip olan ayna evresi,
yaşayan varlığın yani bebeğin konuşan varlık düzeyine
geçmesine ve iki türlü tanınmasına olanak sağlar. İlk-
de bebek, kendi bütünlüğünün farkına varır ve narsis-
tik bir işlevin içerisindedir. İkincisinde ise ötekiyle, dille
karşılaşması sonucu sonucu psişesinde bir yarılma, yani
boşluk meydana gelir. Bu yarılmayla birlikte, Öteki'yi
de bir arzu nesnesi olarak konumlar ve eşzamanlı ola-
rak dilin içindedir.

1933 yılında Alexandre Kojève'in Hegel üzerine olan
seminerlerine katılan Lacan, George Bataille, Leo Stra-
uss, Jean-Paul Sartre, André Breton, Jacques Derrida ve
Raymond Queneau gibi Hegel'in fenomenolojisinden
oldukça etkilendi. 1933 ile 1939 yılları arasında Lo-
ewenstein ile birlikte yürüttüğü analiziyle birlikte La-
can, 1938 yılında Paris Psikanaliz Topluluğu içerisinde

“eğitimci analist” unvanını aldı. Ancak II. Dünya Savaşı nedeniyle topluluk karışmış ve birçok analist Fransadan kaçmak zorunda kalmıştı. Bu karışık süreç içerisinde Lacan ise, olayları uzaktan izlemiş ve hiçbir yayın yapmamıştır. O zamanlarda ayrıca Val-de-Grâce Hastanesi’nde askeri psikiyatrist olarak çalıştı.

1940’lara geldiğindeyse Lacan, ünlü Fransız yazar Georges Bataille’in eşi Sylvia Bataille’la aşk yaşamaya başladı ve bu ilişkiden dördüncü çocuğu Judith Lacan doğdu. (Lacan, Sylvia Bataille ile olan ilişkisi sırasında hala Marie-Louise Blondin ile evli kalmıştır. 1941 yılında Blondin ile boşanan Lacan, 1953 yılında Sylvia Makles Bataille evlenmiştir. Bu nedenle, 1941 yılında doğan kızları Judith, Bataille soyadını almıştır.)

1950’lerin başında Lacan, Paris Psikanaliz Topluluğu’nda başkan yardımcısı oldu ve Sylvia Bataille’in evinde psikanaliz üzerine seminerlerine başladı. Bu süreç içerisinde Lacan, IPA’nın sabit süreli seans anlayışına da karşı çıktı ve değişken süreli seansı önererek kendi klinik pratiğinde uygulamayı başladı. Ancak bu öneri, Paris Psikanaliz Topluluğu’nda ve Uluslararası Psikanaliz Birliği’nde büyük tepkiyle karşılandı. 1953 yılında Lacan, Paris Psikanaliz Topluluğu’nun başına geçti ve psikanaliz ile ilgili radikal düşünce ve kararları nedeniyle topluluk içerisinde hedef haline geldi. IPA’nın başında olan Freud’un kızı Lacan’ın hedef halinde getirilmesini sürdürdü. Anna Freud tarafından sürekli olarak takibe alınan Lacan, hemen hemen her gün müfettişler

gözetiminde denetleniyordu. Yaşanan olaylar nedeniyle Daniel Lagache, Françoise Dolto, J. Favez-Boutonnier ve B. Reverchon-Jouve ile birlikte Paris Psikanaliz Topluluğu'ndan (SPP) ayrılan Lacan, Fransız Psikanaliz Topluluğu'nu (SFP) kurdu.

“Lacan hiçbir kurumsal iktidar uygulamıyordu. Onu dinleyenler özellikle onu dinlemek istiyorlardı. Yalnızca korkmuş olanları terörize ediyordu. Etkide bulunmak asla iktidar dayatmak değildir.”

- Michel Foucault

Bu karmaşa ortamında üretmeye ve çalışmalarını analizanlarına, psikanaliz tutkunlarına aktarmaya devam eden Lacan, 1953 yılında, Lacancı psikanalizin belkemiğini oluşturacak “Simgesel, İmgesel ve Gerçek”i yani üç düzen düşüncesini anlattı ve insan psişesinin temeline odaklandı. Bu yeni düşünce, psikanaliz camiası içerisinde büyük bir yankı uyandırdı. Tam 21 yıl sonra Lacan, yıllar içinde geliştirdiği Borromean düğümünü de hesaba katarak bu üç düzen düşüncesini “Gerçek, Simgesel, İmgesel (R.S.I.)” Semineri’nde yeniden aktardı. 26 Eylül 1953 tarihinde